

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și viața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 8 cor.; pe o jumăt. de an 4 cor. — Pentru România 10 Lei.
Un număr 70 fl.

EVENIMENTE ACTUALE DIN BISERICA CATOLICĂ.

I.

Situațiunea religioasă din Spania.¹

Din toate țările catolice ne-a fost dat să auzim de mișcări mai mult sau mai puțin contrare catolicismului. Numai în Spania se pareă că Biserica e atât de tare, încât nimenea n'o turbură și domnește liniștită. Cel puțin așa părù până în ultimul timp. Ni se dădea impresiunea că în acea țară catolicismul stă pe temelii de fer, și de asta nu se aude nimic împotriva lui.

Numai revoluțiunea de anul trecut, în care au fost pustiite și distruse mai multe mănăstiri, a arătat că și acolo se mișcă ceva în contra Bisericii. Apoi s'a făcut liniște, s'a mai strigat împotriva executării lui Ferrer și iar nu s'a mai auzit nimic.

De curând însă, de când a venit în fruntea guvernului ministrul Canalejas, iar a început să se miște ceva și să se agite spiritele pe tema religioasă.

Guvernul a arătat intențiunea sa de a introduce câteva măsuri mai liberale în ceiace privește toleranța religioasă, care în Spania e departe de a merita numele de toleranță. În realitate într'o țară cu un catolicism atât de exagerat și sectar ca în Spania, guvernul nici n'a îndrăznit să vie cu măsuri care ar vătămă întru câtva interesele catolicismului. Ceiace ministrul Canalejas și-a propus să facă e foarte modest. Dar spiritul cu totul intolerant și intransigent al bisericii spaniole nici atâta nu vrea să lase să se realizeze.

Nu e vorba de nimic alta decât ca cultele străine să-și poată avea și ele insemne pe edificiile lor religioase, precum cruci, două trei vorbe din psalmi ori evanghelie, etc., căci până acuma nici atâta nu se permitea în Spania. Printr'o interpretare sgârцитă a constituțiunii, biserica unui cult străin nu trebuia

¹ Datele pentru această cronică sunt luate din *Journal de Genève* dela 18 Mai, 23 Iunie, 10 și 14 Iulie 1910.

să poarte nimic pe din afară prin care să arate că e biserică și nu altceva. Trebuie să fie o casă ca toate casele și să nu indice prin nimic că este destinată unui scop religios al altei confesiuni.

Dar să nu anticipăm lucrurile și să le luăm pe rând.

*

Mentalitatea Spaniei e profund catolică și bisericească. Mai sunt țări catolice, dar nu în același fel ca Spania. Căci noțiunea de catolic se poate strămăta și lărgi, după cum vom vedea.

Există un catolicism cu un caracter mai creștin, evanghelic, care se gândește mai mult la cugetarea și viețuirea creștinească, și pentru care tot aparatul extern e numai mijloc pentru a putea trăi în cugetare și viețuire creștină. Există însă alt catolicism, mai sgomotos, care la fiecare pas face mare caz de papă și de tot aparatul extern al Bisericii. Catolicii de această specie nu se prea uită cu multă luare aminte la partea curat creștină a religiei, pe cât la asigurarea mijloacelor ei externe. În definitiv, ca și în State: sunt o mulțime cei care declamă ca patrioți, fără a fi și fără a-și da osteneală să cugete în care chip patria se poate servi mai bine și fără a-și da cu adevărat silința s'o servească; iar pe de altă parte alții muncesc temeinic în chemarea lor și servesc cu asta țării, fără a face mare caz de patriotismul lor.

Catolicismul sgomotos și cu gândul mai mult la papă decât la Christos și evanghelie, catolicismul care iute se aprinde pentru toate pretențiunile papale și se arată gata să le sprijine, se numește *ultramontanism*, adecă înclinare spre teoriile și apucăturile celor de peste munți, de peste Alpi, în Italia.

Ei bine, în Spania catolicismul e numai ultramontanism. Școalele inferioare sunt aproape toate în mâna călugărilor și a preoților. De aci urmează că mințile tuturor celor care trec prinrânsele sunt fățuite în sens strict papal.

Aceasta face că biserica e tare în Spania, fiindcă foarte mulți sunt cei alipiți de dânsa. Rămâne, de sigur, deschisă chestiunea dacă ținerea aceasta cu strășnicie la interesele Vaticanului și la conducerea iezuiților e și un câștig pentru religione și evanghelie. Faptul însă e că, așa cum se concepe biserica catolică, cu interesele papale mai nainte de orice, ea e tare în Spania.

Aceasta explică pentruce catolicismul e atât de îndrăzneț în această țară și pentruce nu suferă, nu să i-se aducă vre-o atingere, dar nici măcar să i-se puie în discuțiune unele deprinderi ale lui.

Chestiunea școlară servește ca exemplu.

Din Barcelona s'a pornit o aprigă campanie cu scopul ca să nu mai existe alt învățământ afară de cel al Bisericii. Ultramontanii cer întrebuintarea violenței. Ziarele clericale, *El Correo espanol*, *El Noticiero Estre-meno* mărturisesc că socialismul le aduce mari pagube și că clasele muncitoare trec în tabăra lui. În supărarea lor, cercurile catolice nu se tem de a declara că poporul trebuie adus la biserică prin groază și foame, *por el terror y la hambre*. În manifestul adresat de episcopi guvernului pentru a-l invita să nu deschidă școalele laice, teoria puterii spirituale e expusă în toată cruzimea ei.

«O reformă profundă, scrie corespondentul spaniol al lui *Journal de Genève* (18 Maiu 1910), se impune, atât din punct de vedere constituțional, cât și privitor la prefacerea codurilor noastre. Căci legea privește ca un delict pentru o persoană care trece pe stradă simplul fapt că nu și-a scos pălăria dinaintea sfintei Euharistii. Această abdicare a statului laic e una din trăsăturile care caracterizează cel mai bine mentalitatea țării noastre, în care ostilitatea spiritului Bisericii nu e îmblânzită nici prin puternice minorități liberale, nici prin tradițiuni sau obiceiuri protivnice întinderii clericale. Ziarele au publicat de curând un document de mare însemnătate practică: rezumatul datoriilor alegătorului catolic, un fel de catalog (syllabus) care fixează purtarea sa la viitoarele alegeri. Acest document a fost cetit în toate bisericile, la sfârșitul liturghiei, și n'a provocat decât foarte rare proteste. Clerul spaniol, se știe, e totdeauna legat pe față de o doctrină politică».

În mijlocul unui popor cu mentalitatea formată de o biserică tare pe pretențiunile ei, se înțelege că alte confesiuni greu puteau fi tolerate. Până la Isabela II nici n'a putut fi vorba de vre-o toleranță. Eră tare în vigoare principiul, că drepturile conștiinței individuale sunt «un periculos delir». Biserica păstrând tot adevărul etern și neschimbat, oricine o mai pune în discuțiune blasfemă, și pentru mântuirea sufletului statul trebuie să-i dea ajutor și să taie drumul oricărei erezii.

Dar la 1871, după căderea pioasei regine Isabela II. libertatea conștiinței și a cultelor a fost recunoscută. Art. II al Constituțiunii spune:

«Religiunea catolică, apostolică, romană, e religiunea statului. Națiunea se obligă a întreține cultul și pe miniștrii săi.

«Nimenea nu va putea fi supărat pe teritorul spaniol pentru opiniunile sale religioase nici pentru exercițiul cultului său, afară de cazul când este în joc respectul datorit moralei creștine.

«Totuș sunt oprite manifestările și ceremoniile publice ale altei religiuni decât cea a statului».

Dar spiritul intolerant nu întârzie să se arete printr'o stropire a sensului Constituțiunii, căreia ușor e să i-se zică «interpretare».

În acelaș an, la 23 Octomvrie se dădù o ordonanță regală care veneà să «explice» sensul expresiunii «manifestări publice». Acestea sunt, spuneà ordonanța, «semnele exterioare ale cultului». Prin urmare ea opreà «orice acțiune care face să se cunoască în afară, pe calea publică sau pe zidurile unui templu sau a unui cimitir care aparține unei religii sau unei secte deosebite de catolicism, ceremoniile riturile, exercițiile sau obiceiurile sale, fie că acestea se exprimă prin procesiuni, fie prin inscripțiuni, steaguri, insignii, anunțuri sau afișe». De asemenea nici un locaș sau cimitir care să servească pentru cultele disidente nu puteà fi deschis fără ca autoritatea locală să fie anunțată. Școalele necatolice nu se puteau instala în aceeaș clădire ca și bisericile. Ele erau supuse unei stricte inspecțiuni din partea statului, și profesorii lor nu puteau funcționa decât dacă erau supuși spanioli. În afară de casele de rugăciune nici o adunare nu erà îngăduită fără învoirea poliției. Mai târziu aceste dispozițiuni au fost confirmate în patru rânduri și chiar făcute mai severe prin alte ordonanțe regale.

Aplicarea acestor regule pe care clericaliile le critică violent, ca de un liberalism exagerat, a provocat mai multe incidente.

În 1903 Anglicanii își împodobiseră biserica clădită de ei în Madrid, strada Binefacerii, cu o cruce pe care erà scris *Christus Redemptor aeternus* (Christos veșnicul Rescumpărător). Mare emoțiune la Liga femeilor catolice spaniole. Primăria porunci să se suprima crucea și inscripțiunea; deși amândouă cu totul conforme practicei și dogmelor catolice. Mai mult, se critică cu vioiciune că prin aspectul său exterior, această biserică are prea mult aerul de edificiu religios. De aceea ea nu se putù deschide decât mult mai târziu și cu condițiunea ca poarta principală să rămână totdeauna închisă și să nu se pătrundă într'ansa decât printr'o ieșire laterală. Dispozițiuni la fel au fost luate împotriva casei de rugăciune luterane din cartierul *Quatro Caminos*.

Și într'un caz și într'altul erà vorba mai cu seamă, dacă nu exclusiv, de străinii care voiau să-și practice cultul lor în Spania, și care stăteau sub protecțiunea marilor puteri. Acestea au intervenit și, pentru a pune pe supușii lor la adăpost de apăsări, și-au instalat capele, ministrul Angliei lângă ambasada sa, al Germaniei chiar în interiorul ambasadei. Când mama reginei, principesa de Battenberg, vine la Madrid, se duce la capela asimilată teritorului britanic. Ne putem închipui ce trebuie să se petreacă când

e vorba de supuși spanioli eterodocși și care au a face numai ca autoritățile țării lor.

Fapte și mai nouă au arătat persistența acestui spirit. Astfel sunt pedecile și protestările opuse de Monseniorul Nozaleda, arhiepiscopul Barcelonei, la deschiderea unei biserici reformate în acest mare oraș și măsurile restrictive luate în 1905 de cabinetul Villaverde.

Totuș în 1908 aflându-se la putere ministrul Moret, care-și înscrisese în programă libertatea cultelor, protestanții se opintiră mult ca să profite de această clipă trecătoare. Episcopul anglican Edwards, vechiu capelan al familiei de Battenberg, lucră cum putu mai bine. Se poate crede că influența reginei și-a avut și ea partea ei, așa că în momentul de față se află în peninsula aproape două sute de biserici protestante și o sută de școale reformate.

Ceva mai mult vrū să facă ministrul Canalejas, care se află de curând la putere, și cu aceasta se începe un nou capitul.

*

Față cu ideile pe care le avem noi despre situațiunea unei biserici într'o țară și dreptul altora de a fi tolerate, fapta lui Canalejas nu e mare lucru. Dar având în vedere că e vorba de țara celui mai încarnat catolicism ultramontan, și cel mai mic lucru se capătă cu greu.

Ministrul Canalejas voia ca art. II al Constituțiunii, în care eră vorba de clădirea de biserici pentru cultele străine, să fie interpretat într'un sens mai liberal, adecă să aibă și ele dreptul de a-și clădi biserici, care să se cunoască că sunt zidiri religioase și să poarte cruci și inscripțiuni pe ele. Se va păstră numai oprirea «manifestațiunilor publice» pentru cultele străine, sub care vor trebui să se înțeleagă numai întrunirile și cortegiile cultelor eterodoxe sub cerul liber. Episcopii merseseră atât de departe în interpretarea dată acestui capitul, încât în manifestul adresat de ei guvernului pentru a-l îndemna să nu deschidă școalele laice, se bazau pe acest art. II care oprește «manifestațiunile publice», voinđ să spuie că orice alt învățământ, afară de cel catolic, dat într'o școală publică, e o manifestațiune oprită de Constituțiune.

Hotărîrea lui Canalejas trezi mare mânie. Se părea că e prea mult pentru confesiunile străine dreptul de a-și pune și ele o cruce pe acoperemânt și de a vesti pe credincioși despre adunările lor religioase ținute în locașuri cu ușile închise, fără ca administrațiunea să se poată amestecă atâta timp cât ordinea publică și morala creștină n'ar fi amenințate.

Catolicii însă sunt ca Evreii. Faci un lucru de nimic și țipă cu toții, par'că le-ai fi dat foc. Căci ceeace ministerul Canalejas

vrea să facă e un lucru câștigat de mult timp în toate țările civilizate. Ei profită de libertatea din alte țări, dar nu vor s'o acorde acolo unde este vorba să se folosească și alții de dânsa.

Și chiar ceea ce Canalejas vrea să facă nu e o deplină libertate religioasă și o egalizare cu cultul dominant. Pe lângă aceasta situațiunea nu e definitivă: ceea ce un ministeriu liberal face astăzi, poate strică mâine un ministeriu conservator. Marele organ catolic din Madrid, *El Siglo Futuro*, și aristocratica *Epoca* nu lasă nici o îndoială în această privință.

Pe această chestiune au intrat în arena de luptă și femeile spaniole. Cu pasiunea, fanatismul și ignoranța lor, femeile sunt minunată armă de luptă pentru catolici. Ele sunt acele care au pornit campania aprinsă acum câțiva ani pentruca inscripțiunea, de sigur «subversivă» *Christus Redemptor aeternus*, să fie suprimată de pe fațada unei biserici protestante din Madrid. Tot ele au început campania acuma contra interpretării mai liberale date de Canalejas articolului II din Constituțiune, precum și contra măsurilor proiectate de acelaș ministru față de congregațiunile din Spania, măsuri pe care le vom vedea mai la vale.

Luându-și rolul de reprezentante ale sexului lor, damele din înalta aristocrație s'au adresat mai întâi regelui, soției sale și reginei-mame. După aceea au cerut audiență la primul ministru. După ce au primit instrucțiuni într'o mănăstire de iezuiți, au sosit la locuința lui Canalejas în elegante landouri și automobile. Bietul ministru concentrase la dânsul tot ce eră mai distins, ca diplomați tineri ca să le poată primi. La salaturile lui delegatele nobilimii au răspuns cu o răceală bine precizată. După aceea marchiza de Viamanuel a luat cuvântul și a declarat că protestează în numele a două sute de mii de femei spaniole împotriva «politicei fără Dumnezeu care e dușmană a religiunii și jignitoare pentru Biserică, în care guvernul intră». Ea a rugat apoi pe ministru să înceteze a mai stărui pe calea apucată. «Altfel, a spus ea, o mare agitațiune se va naște în popor, căci femeile spaniole sunt hotărâte să apere, prin toate mijloacele care le stau la îndemână, religiunea care le e sfântă».

Canalejas spuse că nimic nu eră mai departe de gândul său decât de a atacă religiunea și biserica, că el voia numai, împreună cu deputații poporului, să mărească libertatea cultelor și să aplice legile statului. Și ministrul grăia drept, căci ce atac eră pentru biserică și religiune dacă cei de altă coafesiune aveau și ei dreptul să pună cruci pe acoperișul bisericilor lor, să anunțe când au serviciu divin și să dea construcțiunilor lor religioase un stil bisericesc?

La cuvintele ministrului răspunse ducesa de Bailen:

— «Dumnezeu ne poruncește să apărăm până la cea din urmă extremitate religioasă catolică, și Dumnezeu este mai pe sus de guvern și de patrie.»

Apoi ducea ceti un scurt protest în care acuză pe miniștri că despoaie de drepturile lor pe papă și biserica, în timp ce se arată toleranți față de blasfemiile ereticilor și ale necredincioșilor, și voiesc se smulgă orice credință din inima tinerimii.

Această demonstrațiune trebuia să sprijine nota pontificală și protestul trimis de cardinalul arhiepiscop de Toledo, primat al Spaniei, împotriva recentelor ordonanțe regale, în numele celor nouă arhiepiscopi și a celor 54 de episcopi din Spania, în care guvernul e acuzat, între altele, că favorizează pe eretici.

Demersurile acestea au avut drept răspuns marile manifestațiuni din vremea din urmă ținute în mai toate orașele Spaniei. Sute de mii de oameni au luat parte la aceste manifestațiuni care au fost sprijinite și de unele partide politice. Ele n'au dat loc la nici o disordine. Femeile din popor au ținut să se arete pretutindenea în locul întâi pentru a afirmă că ele n'au fost reprezentate de nobilele vizitatoare ale ministrului Canalejas.

Ceia-ce mișcă poporul în această frământare e mai cu seamă chestiunea mănăstirilor sau a congregațiilor.

Acestea au ajuns în Spania vaste întreprinderi industriale, care fac o întinsă concurență comerțului propriu zis. Ele fabrică de toate și scot în vânzare, mai cu seamă vestminte femeiești. Totuș ele nu plătesc impozite, nici patentele care sunt foarte grele, nici accize, adică taxă pentru introducerea mărfurilor în oraș.

Cu aceste favoruri mănăstirile scoboară prețurile și păgubesc comerțul prin concurența cea mare. Mulți negustori mici ne mai putând s'o susție, sunt nevoiți să se lase de negoț. Să se mai adauge că preoții îndeamnă publicul să se aprovizioneze cu mărfuri de ale mănăstirilor.

Poporul vede în aceste fapte una din cauzele esențiale ale sărăciei sale. El nu mai poate suportă rolul economic și concurența inegală și dezastroasă pe care mănăstirile o fac laicilor. Camerele de comerț au intervenit de mai multeori la guvern în această chestiune.

Așa se explică, *fără a putea fi scuzate*, violențele care se produc contra mănăstirilor cu ocaziunea oricărei revolte.

De aceea din măsurile ministrului Canalejas nici una nu e mai populară decât cea privitoare la mănăstiri. Două decrete a dat el în această privință. Cel dintâi, cu data de 31 Mai 1910, declară ilegal constituite toate mănăstirile care nu sunt supuse legii dela 1887, adică care există fără autorizarea puterii civile

și care n'au supus autorității statutele, indicațiunea numărului și origina membrilor lor, precum și starea averii și a veniturilor lor.

Pentru a pregăti aplicarea acestui decret s'a orânduit facerea unei statistici a mănăstirilor.

La 8 Iulie 1910 ministrul Canalejas a depus la Senat un proiect de lege, în virtutea căruia guvernatorii de provincie trebuie să împedecă pe viitor așezarea unor ordine religioase nouă care n'ar aveă autorizarea regală. Și această autorizare nu va puteă fi acordată, dacă ordinul care o cere numără între membri săi o treime sau mai mult de străini.

Această ultimă măsură e violent atacată de clericali. Dar ridică câteva temeri și în câmpul advers, căci dacă e votată, viitorul minister censervator, care mai curând sau mai târziu va luă locul celui liberal, va puteă plouă cu autorizațiuni asupra mănăstirilor nouă pentru a le asigură o existență legală, pe care astăzi n'o au nici în virtutea legislațiunii civile nici în virtutea concordatului cu Vaticanul. O parte din presa liberală spaniolă ridică această obiecțiune și nu se arată tot atât de încântați de ultimul act al lui Canalejas ca de cele precedente.

Totuși ele înseamnă o silință a ministeriului actual de a pune un frâu mănăstirile care-și fac influența atât de simțită.

În țările catolice mănăstirile sunt cu mult mai număroase decât în cele ortodoxe. Spania are cu mult mai mulți călugări și mănăstiri decât are Rusia, care o întrece atâta cu populațiunea.

Anul trecut Spania aveă 3450 de mănăstiri (față de cele 800 ale Rusiei¹ la o populațiune de 18.000.000 de suflete, adecă câte o mănăstire la 5000 de oameni. Și acestea nu sunt decât mănăstirile cunoscute oficial. Alătura de ele există o mulțime de ordine, congregațiuni și așezăminte monastice nedeclarate și care n'au existență legală. Numai pe acestea le are în vedere decretul din 31 Maiu. În momentul de față nu se cunoaște sigur nici numărul stabilimentelor religioase nici al locuitorilor lor, și mai puțin încă cifra averilor lor. Au fost evaluate la 1550 de milioane de pesettas, sumă în care însă nu poate fi vorba decât de imobile. Avera mobilă a ordinelor scapă dela orice control și evaluare.

Când mănăstirile sunt atât de multe, încât vin una la 5000 de locuitori, ne închipuim ce trebuie să fie acțiunea lor în comerț. Aici nu mai este vorba ca monahul să muncească spre a nu stă degeaba și a face ceva în vieța sa, ci operațiunile negustorești la care se dedă îi răpește din caracterul său și încurcă vieța economică a țării. Lucrul făcut cu măsură merge, dar cu proporțiunea cu care se fac în Spania țara suferă.

¹ Palmieri: *La Chiesa russa*, Florența 1903, pag. 109.

La acestea trebuie să adăugăm că mănăstirile nu s'au creat atâtea câte erau de trebuință pentru biserica Spaniei, ci au mai venit din afară. Statele Unite din America punând stăpânire pe Cuba și Filipine, ordinele de acolo au plecat și au venit în patria mamă unde au găsit teren favorabil și autoritate amabilă. De asemenea mare parte din congregațiunile franceze au trecut în Spania. Legea propusă de Canalejas are de scop tocmai să pună un capăt acestei imigrări.

Cu aceste ordine se întâmplă uneori ciocniri dureroase. În timpul stăpânirii spaniole din Filipine unii preoți au ridicat glasul contra congregațiilor. Dar au plătit cu viața îndrăzneala lor, căci au fost executați public ca niște criminali din cauza mașinațiunilor congregațiilor.

Cum vedem, cu mănăstirile e socoteală lungă în Spania. Vineri 25 Iunie negustorii din Madrid au votat o ordine de zi în care se afirmă că ei merg la ruină, că nu mai pot lupta cu congregaționiștii fără familie care nu plătesc nici chirie, nici impozite, nici drepturi, nici salarii, și se cer măsuri hotărâtoare pentru a-i apăra. Abuzul este așa de strigător și de indiscutabil, că o notă oficioasă apărută de curând în *Osservatore Romano* afirmă că Sfântul Scaun nu se va opune la introducerea regulei.

(Va urmă)

Arhim. I. Scriban.

Cugetări de Leo Tolstoi.

Nu există nici un om credincios, care să nu fie trecut prin clipe de îndoială, de îndoială în existența lui Dumnezeu. Aceste îndoieli nu sunt stricătioase, ci din contră: ele ne conduc la o mai înaltă cunoaștere a lui Dumnezeu.

Acel Dumnezeu, pe care l-am cunoscut, mi-a devenit deaproape înrudit, și eu nu mai cred în El. Numai atunci credem cu toată tăria în Dumnezeu, când El se descoperă din nou. Și El se descoperă totdeauna din o lature nouă, când omul îl caută din tot sufletul.

*

Legea vieții omenești este voința lui Dumnezeu referitoare la acea parte a vieții omenești, care stă în puterea noastră. Eu zic că această definițiune a fost mulțămitoare până la Christos; dar Christos a descoperit că îndeplinirea acestei legi, pe lângă motivul necesității eterne, îi mai impune rațiunii omenești și un motiv intern, care cere devotamentul întregii ființe a omului, adică — iubirea. Iubirea nu spre femeie, copii, patrie etc., ci iubirea de Dumnezeu (Dumnezeu e iubire?) iubirea iubirii, acel sentiment al bunătații, al bunăvoinței, al bucuriei de viață, care este propria și adevărata viață a omului, care nu cunoaște moartea.

¹ Bain: *The New Reformation*, Edinburg 1906, pag. 262—263.

IN CHESTIA REUNIRII BISERICILOR.

Primatul papal în fața tradițiunii bisericești.

(Continuare).

Dar nu numai majoritatea părinților și scriitorilor bisericești răsăriteni a înțeles sub «piatra» pe care Christos promite a zidi biserica sa mărturisirea de credință ce a depus Petru despre divinitatea lui Christos, ci și la cei mai mulți părinți și scriitori bisericești *din Apus* găsim această interpretare. În timpul patristic există deplină armonie în această privință între Apus și Răsărit, și numai pretențiile crescânde ale papilor la un primat jurisdicțional, au făcut ca Apusul să se abată mai târziu dela doctrina profesată de întreaga biserică creștină în primele ei veacuri. Drept dovadă voiu cită mărturia câtorva părinți mai însemnați din Apus, a căror interpretare la textul dela ev. Mat. 16, 18—19 poate fi considerată ca ecoul doctrinei bisericii apusene din timpul lor.

1. *Sf. Ilarie*, episcop de Pictavium și aprig luptător în contra arianismului, dă cuvintelor lui Christos dela ev. Mat. 16, 18—19 o interpretare conformă întru toate cu a părinților răsăriteni, dar pe care n'ar îndrăzni să o susțină nici un teolog apusean de astăzi, fără teamă de a cădea sub cenzură. Sf. părinte ne spune foarte lămurit, că pe piatra despre care a dat mărturie Petru s'a zidit biserica, adică *credința* în divinitatea lui Christos e fundamentul bisericii și chezașia eternității sale. În cuvintele lui Christos: «Tu ești Petru, și pe această piatră voiu zidi biserica mea», el nu găsește exprimat altceva, decât că biserica se întemeiază pe credința în *adevărul obiectiv* mărturisit de Petru sub inspirația Tatălui ceresc: «Tu ești Christos Fiul lui Dumnezeu celui viu». ¹ Despre un primat jurisdicțional, pe care l-ar fi acordat Mântuitorul Christos apostolului Petru, acel părinte apusean nu are nici o cunoștință. Cu atât mai puțin are el cunoștință de un asemenea primat acordat de Christos prin Petru episcopilor din Roma. Ce părere aveă el despre pretinsa infalibilitate a acestor episcopi, se

¹ Et Pater dicendo, Hic est filius meus, Petro revelavit, ut diceret: Tu es filius Dei, quia in eo quod dicitur, Hic est, revelantis indicium est; in eo vero quod responderetur, Tu es, contentis agnitio est: *Super hanc igitur confessionis petram ecclesiae aedificatio est.* Sed sensus carnis et sanguinis confessionis hujus intelligentiam, non revelat. Hoc est divinae revelationis sacramentum, Christum Dei Filium non solum nuncupare, sed credere. Aut numquid nuncupatio potius, quam natura Petro revelata est? Si nuncupatio; jam hanc a Domino frequenter audierat, esse se Dei filium contentente. In quo ergo revelationis est gratia, naturae scilicet, non nominis; cum frequentata nominis professio jam fuisset. *Haec fides ecclesiae fundamentum est;* per hanc fidem infirmes (*al. infirmas*) adversus eam sunt portae inferorum. Haec fides regni coelestis habet claves. Haec fides quae in terris solverit aut ligaverit, et ligata in coelis sunt et soluta... Haec revelatio Patris est, *hoc ecclesiae fundamentum est,* haec securitas aeternitatis est. Hinc regni coelorum habet claves, hinc terrena ejus judicia coelestia sunt». De trinitate, Cartea VI, c. 36 și 37.

poate vedeà din faptul, că puse sub anatema pe papa Liberie, care osândi pe sf. Atanasie și iscăli o mărturisire de credință semiariană.¹

2. *Sf. Ambrosie* de Milan referențe cuvântul «piatră» la Petru, dar nu la persoana lui Petru, ci la *credința* pe care a mărturisit-o el și care este fundamentul bisericii. «*Credința este fundamentul bisericii*», zice sf. părinte, «căci nu despre carnea (trupul) lui Petru, ci despre credință s'a zis, că porțile morții nu o vor birui»². A fost o mare grație din partea lui Christos, că a dat și ucenicilor săi toate numirile ce însuș le-a avut. Dacă s'a numit pe sine «lumina lumii», aceiaș numire a dat o și apostolilor săi, zicându-le: «Voi sunteți lumina lumii»... *Christos e piatra* (Cf. I. Cor. 10, 4), dar grația acestui atribut nu a refuzat-o nici ucenicului său, ca să fie Petru și el, fiindcă statornicia și tăria credinții lui eră ca piatra. Fiecare creștin trebuie să nizuească ca să fie piatră... iar piatra creștinului e credința; *fundamentul bisericii e credința*. Celce devine piatră, adecă are credință tare ca piatra, acela e în biserică, *căci biserică e zidită pe piatră*.³ O biserică, care desprețuește credința și nu are temeliile propoveduirii apostolice, trebuie părăsită.⁴ Căci numai unde e credința ca piatră fundamentală, acolo e biserică, iar unde e biserică, acolo nu este moarte, ci viață vecinică. În acest înțeles sunt a se interpreta cunoscutele cuvinte ale sf. Ambrosie: «Ubi

¹ Pe urma acestui fapt, în tot decursul evului mediu în *Apus* s'a susținut părerea, că Liberie, după-ce s'a întors din exil, a mai funcționat câțiva ani ca papă în Roma, mărturisind pe față erezia ariană. Indiferent dacă a fost ori n'a fost Liberie arian, faptul rămâne, că atât sf. Harie cât și mulți scriitori apuseni din evul mediu l-au considerat ca arian. Ei erau deci de părerea că și papa poate să rătăcească în materie de credință, ca ori care alt muritor. I. von Döllinger: *Das Papstthum*. München 1892, pag. 4 și 515-316. și: *Die Papst-Fabeln des Mittelalters*. München, ed. II. 1863 pg. 124 urm. W. Guettée, *Papalitatea schismatică*, pag. 139.

² De incarnatione Domini myst. c. V: «*Fides ergo est ecclesiae fundamentum*. Non enim de carne Petri, sed de fide dictum est, quia portae mortis ei non praevalerunt, sed confessio vincit infernum. Et haec confessio non unam haeresim excludit. Nam cum ecclesia multis tamquam bona navis fluctibus saepe tundatur, adversus omnes haereses debet valere ecclesiae fundamentum» Opp. ex. edit. rom. Parissis 1603, tom. IV pag. 290.

³ Comment. in Ev. Luca, libr. VI: «Magna autem Christi gratia, quia omnia prope vocabula sua discipulis suis donavit: Ego sum, inquit, lux mundi, et id tamen quod ipse gloriatur, discipulis nomen indulsit dicens: vos estis lux mundi... *Petra est Christus* (citat I. cor. 10, 4): sed etiam discipulo suo huius vocabuli gratiam non negavit, ut et ipse sit Petrus, quod de petra habeat soliditatem constantiae, fidei firmitatem. Enitere ergo ut et tu petra sis. Itaque non extra te, sed intra te petram require. Petra tua actus est, petra tua mens est. Supra hanc petram aedificetur domus tua... Petra tua fides est, *fundamentum ecclesiae fides est*. Si petra fueris, in ecclesia eris, quia ecclesia supra petram est.» tom. III pag. 117.

⁴ Ibid.

Petrus, ibi ecclesia» de cari papiștii fac mare abuz în favoarea primatului papal. Sf. părinte nu recunoaște apostolului Petru decât o întâietate de *credință și mărturisire*, nu una de ordine și jurisdicție în biserică.¹ Aceasta se vede și din faptul, că pe apostolii Petru, Pavel, Ioan, Iacob, îi numește de o potrivă: «*graves et excelsi viri, velut fundamenta et culmina ecclesiae.*»² Dacă zice uneori sf. părinte, că Petru e fundamentul bisericii, prin aceasta nu-i atribue cu nimic mai mult decât celorlalți apostoli, pe cari încă îi numește fundamente ale bisericii, ceea ce se poate vedea și din următorul text citat de învățatul *Petru Maior* pentru a combate primatul lui Petru: «Sf. Ambrosie, episcopul Mediolanului în Italia și Ucenicul marelui Vasilie, în cartea a II-a despre Duhul sfânt, zice: Un dar străluceă întru aceștia, pe carii un Duh i-a fost ales: *Nici Pavel mai jos decât Petru*, măcar că-i temelia bisericii, și acest înțelept arhiclăditor, știind întemeia urmele încrezătoarelor popoare. *Nici Pavel ziseiu nevrednic de soborul apostolilor, cu cel dintâi întocma și nimărui al doilea.* Pentru că cine nu se știe neaseminea, se face întocma».³ Dacă acest sf. părinte nu recunoaște apostolului Petru prerogativa primatului jurisdicțional în biserică, cu atât mai puțin s'a gândit el la un asemenea primat pe seama papei.

3. Fericitul *Augustin*, episcop de Hippo în Africa și mare părinte bisericesc apusean, revine în scrierile sale adeseori la interpretarea cuvântului «piatră», sub care înțelege pe *Domnul Christos* respective *credința în divinitatea lui Christos*, pe care a mărturisit-o Petru în numele tuturor apostolilor. Foarte lămurit se exprimă el în acest sens în următoarele cuvinte: «Dară voi cine ziceți că sunt eu? Răspunde Petru: Tu ești Christos Fiul lui Dumnezeu celui viu. Unul pentru mulți a dat răspunsul, ca unitatea să se vădească în mulți. Atunci îi zise lui Domnul: Fericit ești Simon fiul lui Iona, că trup și sânge nu ți-a descoperit ție, ci Tatăl meu cel din ceriuri. Apoi adaose: Și eu îți zic ție, ca și cum i-ar spune: fiindcă tu mi-ai zis mie, Tu ești Christos Fiul lui Dumnezeu celui viu, îți zic și eu ție, Tu ești Petru, căci mai nainte se chemă Simon. Inșă acest nume, ca să se numească Petru, i-s'a dat lui de cătră Domnul, în mod figurat, ca să simbolizeze biserica. Căci *Christos este piatra* și Petru este (simbolizează) poporul creștin. *Piatra* este cuvântul principal. Pentru aceasta Petru se derivă dela piatră, nu piatra dela Petru, precum Christos nu-și are numele dela creștin, ci (cuvântul) creștin dela Christos. Deci zice: Tu ești Petru, și *pe această piatră*,

¹ cf. W. Guettée, op. cit. pag. 161.

² In Psalmum XLVII Enarratio. Ed. Paris. tom. II. pag. 818.

³ Protocanon, pag. 17.

pe care ai mărturisit-o, pe această piatră, pe care ai cunoscut-o, când a-i zis: Tu ești Christos Fiul lui Dumnezeu celui viu, — *voiu zidi biserica mea*; adecă *pe mine însu-mi*, Fiul lui Dumnezeu celui viu, voiu zidi biserica mea. Pe mine te voiu zidi pe tine, nu eu voiu fi zidit pe tine».¹ Într'alt loc zice: «*Pe această credință, pe aceea ce s'a zis: Tu ești Christos Fiul lui Dumnezeu celui viu, voiu zidi biserica mea*».² Și iarăși: «*Pe această piatră voiu zidi biserica mea, — nu pe Petru, care ești tu, ci pe piatra, pe care ai mărturisit-o*».³

Este evident, că aceste interpretări sunt contrare primatului jurisdicțional al apostolului Petru.

Dar n'aș fi complet, dacă aș retăceă faptul, că fericitul părinte a referit cuvântul «piatră» și la ap. Petru. În scrierea sa «*Retractationes*» ne spune următoarele: «*În care carte (adecă într'o carte pe care o scrisese în contra unei epistole a lui Donat) am zis într'un loc despre apostolul Petru, că pe dânsul ca pe o piatră ar fi fost zidită biserica: care înțeles îl și cântă mulți în versurile preafericitului Ambrosie, unde zice despre cocoș: Acesta cântând, însaș piatra bisericii și-a șters greșala. Dar știu că foarte adeseori în urmă astfel am explicat ceace s'a zis de cătră Domnul: Tu ești Petru și pe această piatră voiu zidi biserica mea, încât sub: *pe aceasta* să se înțeleagă acela, pe care îl mărturisise Petru*

¹ Sermo LXXVI de verbis ev. Matth.: «*Vos autem quem me esse dicitis? Respondit Petrus: Tu es Christus Filius Dei vivi. Unus pro multis dedit responsum, unitas in multis. Tunc ei Dominus ait: Beatus et Simon Bar-Iona, quia non revelabit tibi caro et sanguis, sed Pater meus qui est in coelis. Deinde addidit: Et ego dico tibi. Tamquam diceret: Quia tu dixisti mihi, Tu es Christus Filius Dei vivi; et ego dico tibi, Tu es Petrus, Simon quippe antea vocabatur. Hoc autem ei nomen, ut Petrus appellaretur, a Domino impositum est: et hoc in ea figura, ut significaret Ecclesiam. Quia enim Christus petra, Petrus populus christianus. Petra enim principale nomen est. Ideo Petrus a petra, non petra a Petro; quomodo non a christiano Christus, sed a Christo christianus vocatur. Tu es ergo, inquit, Petrus; et super hanc petram quam confessus es, super hanc petram quam cognovisti, dicens, Tu es Christus Filius Dei vivi, aedificabo Ecclesiam meam; id est, super me ipsum Filium Dei vivi, aedificabo Ecclesiam meam. Super me aedificabo te, non me super te*». Opp. ed. Maur. Parisiis, tom. V, pag. 415.

² In Iohann. Ev. cap 21, tract CXXIV: «*Ideo quippe ait Dominus: Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, quia dixerat Petrus: Tu es Christus Filius Dei vivi. Super hanc ergo, inquit, petram quam confessus es, aedificabo Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse aedificatus est Petrus*». Tom. III col. 2. In ep. Iohann. cap. 5, tract. X: «*Super hanc fidem, super id quod dictum est: Tu es Christus Filius Dei vivi, super hanc petram, inquit, fundabo Ecclesiam meam*». Tom. III, col. 894.

³ Sermo CCLXX in die Pentecostes: «*Et ego dico tibi, quia tu dixisti mihi; dixisti, audi; dedisti confessionem, recipe benedictionem: ergo, et ego dico tibi, Tu es Petrus; quia ego petra, tu Petrus; neque enim a Petro petra, sed a petra Petrus.... Et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam: non supra Petrum, quod tu es sed supra petram, quam confessus es*». Tom. V, pag. 1097.

zicând: Tu ești Christos Fiul lui Dumnezeu celui viu; ca și când Petru, primindu-și numele dela această piatră, ar reprezenta persoana bisericii, care se zidește pe această piatră și a primit cheile împărăției ceriurilor. Căci nu i-s'a zis lui: *Tu ești piatra, ci tu ești Petru*. Piatra însă eră Christos, pe care mărturisindu-l Simon, precum îl mărturisește întreaga biserică, s'a numit Petru. Dintre aceste două păreri, să alegă cetitorul care este mai probabilă.¹ Din aceste cuvinte este ușor de înțeles, spre care părere înclină fericitul Augustin. Negreșit, spre aceea, pe care a întrebuițat-o mai des, precum am arătat mai sus. El ne spune, că o singură dată a referit cuvântul «piatră» și la apostolul Petru, fără a-i atribui însă prin aceasta prerogativa unei puteri jurisdicționale și infalibile în biserică. Persoana lui Petru este, după părerea fericitului Augustin și a altor părinți apuseni dela sf. Ciprian încoace, numai *simbolul* unității bisericei, iar nicidecum punctul de concentrare al drepturilor jurisdicționale și al autorității infalibile. Fericitul Augustin a dezvoltat o activitate teologică foarte bogată, dar nici într-una din număroasele sale scrieri nu vom găsi învățătura despre episcopatul universal, despre primatul și infalibilitatea apostolului Petru și a prelușilor lui succesori. De altă parte, în decursul luptelor ce le-a purtat fericitul părinte în contra Pelagianilor, a dovedit, că nici în practica bisericească el nu a recunoscut asemenea prerogative pe seama episcopilor romani. A trebuit să născocească cineva mai târziu cuvintele «*Roma locuta, causa finita*» și să le pună în gura fericitului Augustin, ca să-i poată atribui erori atât de mari, de cari el în vieața sa nu s'a făcut vinovat.²

Dr. Nicolae Bălan.

(Va urma).

---

¹ Retract. Libr. I: «In quo dixi in quodam loco de apostolo Petro, quod in illo tamquam in petra fundata sit Ecclesia: qui sensus etiam cantatur ore multorum in verbis beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait, Hoc ipsa petra Ecclesiae canente culpam diluit. Sed scio me postea saepissime sic exposuisse quod a Domino dictum est, *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*: ut super hunc intelligeretur quem confessus est Petrus dicens, *Tu es Christus Filius Dei vivi*: ac sic Petrus ab hac petra appellatus personam Ecclesiae figuraret, quae super hanc petram aedificatur, et accepit claves regni coelorum. *Non enim dictum est illi, Tu es petra; sed, Tu es Petrus. Petra autem erat Christus, quem confessus Simon, sicut eum tota Ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Harum autem duarum sententiarum quae sit probabilior eligat lector*». pp. tom. I. col. 32.

² Eus. Popovici, Ist. bis. vol. I pag. 440 și 444.

ŞAGUNA ŞI MILIȚIA.

Una din trăsăturile caracteristice ale fericitului Şaguna a fost și amicitia, ce totdeauna a căutat să o alimenteze față de autoritățile militare, cari până la sfârșitul absolutismului austriac erau totodată și șefii politici ai diferitelor provincii din monarhie. Și amicitia aceasta a căutat să o alimenteze nu numai din datorință patriotică față de stat în urma pozițiunii sale de arhiereu, ci mai cu samă chiar în interesul credincioșilor săi și a tot poporului român din patrie apăsât, până când și soarta poporului se va schimba mai spre bine, pe calea legislațiunii. Când guvernele n'au mai putut potoli cu armele răscoalele poporului asuprit, ori au avut trebuință de miliție nouă, atunci totdeauna au alergat la ajutorul bisericei în acest scop, și nu fără oarecare rezultat. Puteau guvernele să se ajute în privința aceasta și pe altă cale, să ușureze sarcinile poporului și serviciul militar, dar aceasta nu venea la socoteală aristocrației feudale, care numai de drepturi pe sama poporului și de sarcini pe umerii săi nu vrea să audă. Cu toate acestea biserica și până la ștergerea privilegiilor nobilitare, n'a denegat a da statului ajutor pentru întregirea miliției și pentru liniștirea poporului apăsât în cazuri de răscoale.

«Ca să nu mergem mai departe în trecut, zice G. Barițiu în Ist. Trans. vol. I., pag. 661, la 1784 episcopul Gedeon Nichitici a fost trimis în focul revoluțiunii horaiene în comunele din comitatul Zarand cu misiunea alături cu capul, ca să le impace și supuie; în a. 1831 au fost mânați episcopul Vas. Moga și vicariul D. Caian în părțile câmpene din comitatul Turdei și al Clușului cu ordin strict, ca să impedece rebeliunea poporului, cu alte cuvinte, ca să-și pună viața proprie în joc. În primăvara anului 1839 când a fost să încorporeze la districtul Brașovului satele aparținente la fortăreața Branului, guvern, comandă militară și curtea temându-se de rezistența armată din partea aceluiași popor, nu s'au indestulat cu scoaterea de infanterie și cavalerie asupra lor, ci comandatele general br. Wernhardt a luat lângă sine pe protopopul Ioan Popasu din Brașov și l-a împins mai întâi pe acesta în fruntea întreprinderii, care lor li se păruse atât de periculoasă, încât batalion și escadron fuseseră comandate ca să încarce cu gloanțe și sabii ascuțite. Și ce să zicem despre adunarea cea mare dela Blaș din Maiu 1848, pentru care s'a dat permisiune numai după ce o ceruse episcopul Lemeni pe răspunderea sa. Cutezată a fost acea întreprindere alui Şaguna (e vorba de prinderea aventurieri Catarina Varga din Munții-apuseni în luna Ianuarie 1847), prin aceea însă s'a evitat, dacă nu chiar o Horaiadă sângeroasă și nefericită, în tot cazul însă crudelități și tiranii selbatice ca cele din 1837».

Nevrând însă aristocrația feudală a ușura sarcinile poporului, pentruca acesta să se liniștească pe cale naturală, guvernul a trebuit să se îngrijască pe altă cale ca până acum pentru siguranța monarhiei înlăuntru și înafară. Din cauza războaielor celor multe din veacul XVIII. cu Prusia și cu Turcii și cele dela începutul veacului XIX. cu Napoleon-cel-Mare, poporul a sărăcit de tot și miliția a scăzut în număr și forță foarte mult, contribuind la scăderea miliției și desertările cele multe din armată din cauza tratamentului neuman și a serviciului pe viață, în cele mai multe cazuri prin țări străine. Sunt numeroase General-Pardon-urile publicate din partea domnitorilor pentru reîntoarcerea de bună voie a desertorilor la trupele lor, dar nu și-au ajuns scopul nici pe departe.

«Până la 1830, ne spune iar G. B. o. c. pag. 663, regimentele de linie se întregeau prin recrutare cu funea și cu prinderea prin câinii satelor, precum și din aresturi publice, prin asentare de vagabunzi și criminali. În fine începuse a-i fi rușine și aristocrației ardelenne de acel metod barbar și selbatic; municipiile nu mai voiau să dea recruți; autoritaților militare le rămăsese singurul mijloc de a-și întregi companiile prin înrolare de voluntari; așa însă mergea foarte greu: companiile scăpătaseră până la câte 60, uneori numai la 40 de feciori. O parte din trupele ardelenne se afla în Italia. Cu un cuvânt, pe la 1847 era oaste foarte puțină în aceasta țară, iară legea nouă de întregire cu sorți pe 8 ani, iară nu pe viață ca până aci, se votase abia în August și primele asentări umane se făcură abia în toamna aceluia an 1847, însă numai de 4000 recruți, cu cari nici pe departe nu erau împlinite lipsele în regimente. Pe cei asentați însă nu putea nimeni să-i și bage în foc, ei aveau să fie mai întâiu exercițați și disciplinați. Pentru ca guvernul țării în cas de o rebeliune nouă să ceară dela guvernul central regimente din alte țeri, îi venea iarăși foarte preste mână. Numai așa se poate esplica pe cale mai firească, pentru ce guvernul a tolerat șapte ani pe Catarina Varga la Buciumani».

Deci între astfel de împrejurări s'a introdus noua lege militară, care până azi a mai fost îmblânzită foarte mult.

Și biserica și-a făcut datorința patriotică și la introducerea acestei legi.

Drept dovadă publicăm un cerculariu al arhimandritului și general vicarului Andreiu Șaguna, adresat protopopilor și preoților săi cu datul din ședința consistorului, ținută în Sibiiu la 23/11 Decemvrie 1847, Nr. 944, tipărit cu litere cirile, și proclamația guvernului transilvan dată din ședința ținută în Cluj la 11

Noemvrie 1847, Nr. 13,285, tipărită cu litere latine și ortografie maghiară, și invocată în cercularul vicarului Șaguna.

Alte comentarii la aceste acte sunt de prisos, tot așa și descrierea altor relațiuni ale fericitului arhiereu cu miliția, aflându-se acelea descrise destul de pe larg în operele literare scrise despre el. Iar actele acestea le dau publicității, pentru că nu știu să se fi publicat undeva până acum.

944—1847.

1.

Binecuvîntate D. Ppoto-presviter, și Cinstita Preoțime Eparchialnică!

De vreme ce Preaînalta sa Cesaro-Crăiască și Apostolească Majestate, Preaînduratul nostru Impărat Ferdinand s'au milostivit a întări proiectul dietal despre Recrutație sunătoriu, și între Legile, cele ce se chipzuiră în Dieta acum de curînd trecută, supt Articulul al 21-lea al pune, și în urmarea legii aceștea a Țerii, carea cu o deosebită privire la înleznirea țăranilor s'au alcătuit, are să se facă Recrutația; care înlesnire lemurit se vede și din suspomenitul Articul al Legii, căci vremea slujirii la catană se hotărește numai pe opt ani, și care s'ar face neputincios supt vremea slujbei cătănești, va căpăta plată până la moartea sa; pentru aceea făcându-vă aceasta cunoscut după Milostiva Poruncă Gubernială de supt 13/1 Decem. an. curg. Nr. 14800 dată, vă îndatoresc pe Toși și pe fiește care din Cinstita Preoțime, ca după căpătarea știrea aceștea, numai decât să Vă arătați la Diregătoriuul politicesc procesual sau districtual și să cereți câte un esemplar de Porunca Gubernială despre Recrutație, însemnată în *Nr. 13285 anului 1847*, carea Poruncă să o publicați Poporenilor în cea dintîiu Duminecă după slujba Dumnezeiască în Biserică. Cu care prilej să Vă nevoiți din toate puterile cuprinsul Milostivului Circular Gubernial așa al fălcui, ca pricepând Poporul părinteasca îngrijire a Majestății Sale Preaînduratului nostru Impărat pentru Supușii săi, numai decât să arete și dănșii cu fapta lor adevărata cinstire ascultare și împlinire cătră poruncile cele mai înalte. Unii ca aceștii, cari se vor supune rînduelilor, vor fi plăcuți și înainte lui Dumnezeu, și înainte Stăpînirilor, și petrecînd cu cinste și purtare bună opt ani în slujba împărătească, vor fi mădulari aleși între Sătenii săi, și bineplăcuți la Stăpînirile sale. Drept aceea cu cât va fi mai mare resplata celor buni și ascultători, cu atât va fi mai aspră pedeapsa tuturor acelora, cari în ori ce chip nu se vor supune poruncii împărătești, căci după sunetul Legii, Tinerii despre cari se va adeveri, că s'au subtras întrădîns de supt soarte, după stările împrejur trupește se vor pedepsi, iară acei cari după tragerea sorții vor fugi dinaintea assentației, vor fi siliți preste vremea hotărîită de opt ani, încă doi ani să slujască. Pedepsele acestea se vor întrebuița și asupra tuturor acelora, cari vor fi amestecați cu cei ce nu se supun orînduelilor aceștea.

Deci Binecuvințenia Ta primind Circulariul acesta, numai decât să-l împărtășești subordinaților Preoți spre dinadinsa împlinire celor intrensul cuprinse.

În urmarea acestora din strinsa mea diregătorie, și din iubirea aceea, care neincetat arde în peptul meu pentru Voi toți, Vă incredințez, cumcă în folosul nostru zace aceea, ca cu un cuget și cu un suflet să povățuiți pre Poporeniile noastre la orice vreme, și întâmplare, ca să urmeze poruncii acesteia pentru binele și folosul lor; de sine înțelegându-se și aceea, că Preoțimea pe vremea Regrutației așa să se poarte, cât să nu vie nici într'un prepus; pentru aceea, când va pofti Deputația, carea va lucra în treaba Regrutației dela voi, ca să duceți Protocolul Botezaților pentru officioasa întrebuintare, fără nici o întârziere să împliniți porunca aceasta, ivindu-vă acolo cu toată cuviința, fiind totdeauna îmbrăcați în portul prescris pentru Preoții nostri.

Mai pre urmă îndatorind pe întreaga Preoțime, ca despre ziua și vremea, adevă în care Duminecă s'au făcut publicația înaltei acești Porunci Guberniale, fără nici o întârziere să facă arătare Domnului seu Protopresviter, carele după aceea va fi datoriu relațiile aceste numai decât incoace a le trimite; — și poftind, ca Serbătorile Nașterii Mântuitorului nostru, și a Anului nou în pace și sănătate la mulți ani să le ajungeți, și să le petreceți, remăiu

Al Binecuvințeniei Tale, și a întregii Preoțimi,

Dat din Ședința consistorială în Sibiiu în 23/11 Dechem. 1847 ținută,

de tot binele voitoriu

Andrei Șaguna m. p.,

Archimandrit și General-Vicariu.

(Copie de pe originalul tipărit cu litere cirile).

13285—1847.

II.

În numele Prea Înaltzatei Caesaro Krajesti și Apostolitsesi Majestatzii Mareluj Principe a Transsilvaniei, Grofuluj Szekuilor Preamilosztiv Domnu.

Accea lekuitori a Transsilvaniei, kari mai innainte ku saszeszprezetse ani, kind Regementurile acestii Patrii, mai preurme szau întrezsit, azsunszesze vriszta tineretzelor, inke si acuma ku fiorare is vor aducse aminte kum au foszt rekrutatzia, szpre acsela trebuintzos szfirsit; adeke dupe cse summa trebuintsoasze cistije pe lurisdiction; apoi pe szate szarfi inpórtzit si féré de nics'un sztatornik rind, de multe ori numai din buna voje sze hotéra kari tineri trebue sze sze prinde, si in toate czara mai mari szetelor intro noapte nepesztoasze szpre aceszta szfirsit hoterit, Kaszele zserfelor inszemnate pe aszkunsz trebuja szeleneveleaszke; pe tineri ai prinde; de familia lor ku puterea ai deszperczí, si ai tereji; si fiind ke nu era stiut csine, si kitzi sze vor primi? tot deauna inke kite atitzia, ba de multeori si de doiori atitzia tineri trebuja sze sze prinde de kit sze poftea. Dupe aceea prinsii tineri sze lua in számé si ka niste robi ku mánile inderept legate, sze ducsea la lokul cserkari, si de avea nenorocsire de trebui asze

afla, in toate viatza luj era oszindit la kátanie, si fiind ke nime nu vrea ku mintea a kuprinde, kumke, datoría de a apăra czara pentru cse trebuie tokma jel si nu altul luj aszemenea ao implini, si nime nau foszt gindit, ka sze sze lumineze, szau sze sze invinge deszpre acsea poporul; fieste kari, dake era numai ku putintze, prin fuga, ku punerea inpotrive; prin dani, szau alte mizsloace oprite sze sztreduja a sze mintui de kátanie. Nitse o prindere in kátane nu au foszt féré de bátáé, omoriri din pizma, utsideri, aprinszuri, si alte mai multe rele szenuszefi intimplat, oameni de obste sze kumpera, si sze vindea pórtinirile, si goanele nu mai avea kapet, si pe acsea, kari akuma aflóndusze harnics szau foszt primit, cse soarte ei astepta? ku inima pline de pizma, si ku peptul aprinsz de reszpletiri szau pedepszit a primi pentru toate viatza lor un sztat, ka acsela, la kare inpotriva vointzi lor féré de a fi invinsi deszpre acsea kumke, in privintza acsasza, lor nu li szau fákut nicsi onedreptate; si numai ku mari greutétzi, prin mari zserfiri si kjeltueli putea terziu unul szau altul aszképa; si daké mai térziu ka tyilav si bátrin ku putzintike platé sze si szlobozea, pentru dénszul era akuma térziu asze apuka de czeva mizsloacse de csinszte szpre czinerea vietzi, si szoarta luj csea mai de pre urme au foszt csesuirea. Asa daré nu eszte de mirare kumke multzi ka niste nekredintiosi au pereszit szteagurile szale, si szau arunkat, in bratzele feredelezsilor, si asa sztatul acseszt frumosz de kare patriotzi acesti retecsitzi szau legat, szau intinat si szau dezszoszit.

Dintru acseasztá pricsiná mákar ke de marele pomenire al nosztru Principe si Rege Francisc I. ku mai multzi ani innainte de acseasztza szau miloszttivit a deklará kumke rekrutzierea acsasza ku szilnika oamenilor prindere impreunată sze inpotriveste ku Parintzeaszka sza vointze si SS. si OO. szpre inkunzsurare greselilor si neorinduelilor ku neomeneaszka si szilnika rekrutatzie impreunate, ka Regementurile acsesztea sze sze poate implini, au intrebuintzat mai multe mizsloacse ketre acseszt szfirsit poveczuitoare, da durere; pé ne akuma fere de aputea dobindi doritul szfirsit

Asa szau intéplát ké akuma de saszeszprezetse ani prindere de katane nau foszt, si in urmarea acsasza Regementurile Transsilvanii de altmintrilea asa inflorite tare au szkezut, asa dare ka si czara noasztre pezirea pacsi din leontru, si din afare in biruintzele prea innelczatuluj, si miloszttivuluj Nosztru Domnu puterii szale si mulczimi Iekuitorilor potrivit sze si o poate implini dupe pilda altora szubt blinda acseasztza okirmuire in preunate czári; SS. si OO. Patrii Noasztre, szpre acseszt szkop, in privinza rekrutiri au propusz un project ku duhul timpuluj mai intogmit, si deszpre acseasztza au fákut Lezse, kari au si dobindet prea innalta interire, si in Sedintza Diaetale in a 6-a zi acesti luni czinute szau si vesztit.

Prin Lezsea acsasza — si prin Instructia si de Innaltzia sza interita, intreceselalate urmatoarele szau sztatornicsit:

1-o. Totzi tineri szpre szluzsba kataneaszke indatoritzi szint, kari au azszunsz 18 ani, de unde in szfeirsitul fieste keruj anu trebuie sze sze

Conscrie si dintru acsea numerul trebuintsosz a rekrutzilor sze sze implineaszke.

In sze vin szubt luare afare kapul familii, unikul fiu, kare neaparat eszte de lipsze szpre purtarea ekonomii, szau in nefiinca accesztora unikul zsinere; mai inkolo acsea, kari ku bune merzsere innainte szpre inveteturile litterare szau hoterit; si mai pe urme acsea, kari trekind de 21 ani szau kesztorit.

2. Tineri, kari kad szubt rekrutaczie sze sze conscrie innaintea obsti szatuluj pelinge arétarea matrikuli botezatzilor; seszkriind si pe acea, kari poate szint undeva in szluzsbe, szau pentru alta treaba szint depertatzi de lokul conscrieri.

3. Iszprevindusze Conscrierea dela numerul din téju incepinid dupe kum urmeaze numerii atétea szortzi sze sze geteaszké, si sze sze due intron vasz, kitzi tineri szau Conscrisz, dupe acsea tineri Conscrisi inszusi, szau pentru csei cse nusz de fatze parintzi, rudele lor, szau daké nuaravea nics de acsestea, kari szau inkredintzat in lokul accesztora sze sze kieme laolalte, dintre, kari fieste kare eszte datorju a trazse o szoarte.

4. Intru acceszta kip toate szortzile tregindusze afaré, tineri dupe numerul szortzi kare lau trazs sze pue in rind, si dupe acsea incepinid dela numerul din téju, perind inké odaté atéztea tineri sze sze trimeaté la lokul cserkári kitzi szint in adever de lipsze; ka intru acsea intemplare kind din csei mai din téju unul szau altul nuar fi bun, lokul acseluja, ku acsela, kare dupe dinszul urmeaze indaté sze sze poate implini.

5. Kit széva implini numerul trebuintsosz szpre rekrutatzie, csealaltzi tineri indaté dela lokul cserkári szevor lesza slobozi; Dekumva szar intimpla, ka din tineri dusi la lokul cserkári mai ka zsumetate nuarfi buni, asa kit din trinsi numerul kviintsosz nu szar putea implini, atuncea indaté sze sze aduké innainte acsea kari ku soarta urmeaze dupe dinsi, si dintru acsea sze implineaszké.

6. Dake tinerul aszentat pe alt tiner in toaté privinca bine intokmit, kare nu au foszt szubt szoarte szau jau esit szoarta or vrea sze bazse in lokul szeu, Comiszia aszentatorie eszte indatoraté al primi, si la acsela intru akuj lok szau primit aji da adeverintze.

7. Tineri, deszpre kari szeva adeveri ke szau subtrasz intradinsz de szubt szoarte, dupe szterile imprezsur trupeste szevor pedepszi, jar tineri, kari dupe trazserea szortzi vor fugi din naintea aszentatzii; de szevor prinde, vor fi szilítzi peszte terminul hoterit inké in doi ani a katáni, jare de cumva nuarfi buni de kátane, ku pedeapsze trupeaszke sze vor pedepszi. Iare pre urmé acselora, kari invreamea trazseri de szoarte nuau putut fi de fatze, fiind undeva depertatzi, szpre acceszta szfirsit lisze dé termin de trei luni, si de kumva nics szubt acceszt termin nu szor infétzosa, si nu ar putea aréta kviintsosz pricsena pentru cse nu au foszt de fatze kind s'au trazs szortzile, sze sze szokoteaszke ka uni ka acsea, kari inderevnicseste szau trazs de szubt szoarte, si in toate pri-

vintza subț acsea pedeapsze sze vor szupune kare eszte hoterite pentru acsea, kari fug din naintea aszentatzii.

8. Rekrutele aszentatzi numai în opt ani sunt datori a kátáni, dupe kurzsera acsesztuj timp totzi szevor szlobozi.

9. Kátanele kare szevor facse ne trebuinesosi szubț vremea szluzsbi kátánesti vor kápáta plate de invalidi po'ne la moartea lor.

10. Dake rekrutele deszpre averea lor akasze lészata' nu pot facse orindujale, bunurilelor numai dekit sze sze conscrie prin deregetoarele orfanilor, sze sze pezeaszke si szesze inkredintzeze grizsi administratii publice.

Si acsesztea szint folositoarele Lezsi a Rekrutatzii spre binele fiilor patrii, kari szint datori a kátáni, intokmite, kari nu sze vor aszemená ku modul prinderi în Kátáne péné a kuma obizsnuit, fieste kare leszne sze va invinzse, ku kit szint mai omenesti orinduelile de akuma, și ku kit va fi mai usoara' de acsi înainte szluzsba kátáneaszke? fiindce nu plakul kujva szau izbinda, nu pizma szau partinirea, féré ne plekata szoarte, szau purtarea de grizse csea Dumnezeaszke va hoteri de acsi innainte kumke csine sze implineaszke szfinta și frumoaszke datorie, de aczinea pacsea czári din launtru si din afare', szau în vreme de lipsze, csine va apéra Patria, și csine sze reméje akasze? si nu ka un rob, nu prin mizslociri nevrednitse de un om szlobod szeva povetzui tinerul aszentat la sztatul acsel márit, kare pe dinszul il asteapte', csi ku voje bune' merzse kétre kemarea sza cszea noa, ka depertat fiind de czara sza, szesi ke'sztizse eszperientzie, si kunostintze, si nu în toate, csi numai peo vreme hoterite va fi kátane' departat de familia si czara sza, prekum și de deprinderile szale csele obizsnuite, de unde dupe o szkurte kurzsera a anilor ku kredintze implinind szluzsba sa, jare szeva intoartse la sztarea sza csa czivile. Drept acsea prea milosztivul Nostru Principe, Trupul Nostru adukatoriu de lezse si întreaga Patria, eszte inkredintzate' deszpre acsea, kumke' popoarele Czári Noastre, binelor lor deruit ku multzemite il vor kunoaste, inlesznirea lor inpertesite', ku bukurie o vor primi, acsesztor noa lezsi ku pleketsune szevor szupune, acsele ku inima buna' si datorile intru acsele lor propusze féré de nics o impotrivire le vor implini; si dake acseszte szeor impliní ku mingejoaszke nedezsde sze poate astepta, kumke, okirmu-irea nicsé odiniora' nu vafi szilita' pe czea, kari is vor ujta indatorirea sa aji goni, si pe csej inderevnitsi ai pedepszi; Intru acsea totus de kumva szar intempla ka csineva ku kálkarea lezsi, szar szubtrazse dela implinirea datorii szale, szau prin impotrivire szar facse vinovat, atuncsi puterea dreptézii de bune' szame' il va aszunzse, si tot cse va fi vrednik de pedeapsze dupe aszprimea lezsilor szeva pedepszi.

Din Ședintza Guberniumuluj a mareluj Principat Transsilvanii în 11 Noemvrie anuluj o mie opt szute patruzelsi si septe în Kluzs czinuta'.

(Copie de pe originalul tipárit cu litere latine și ortografie ungureasé).

Gherla, 18/31 Maiu 1910.

Gavrill Hango,
preot. ortod. rom.

CUVÂNTARE LA „ÎNTRAREA ÎN BISERICĂ A FECIOAREI“*

de Gh. Tulbure.

«Cât sunt de iubite lăcașurile Tale, Doamne al puterilor! Dorește și se sfârșește sufletul meu spre curțile Domnului. Inima mea s'a bucurat de Dumnezeu cel viu. Că paserea și-a aflat sieși casă și turtureaua cuib sieși...» Psalm 83.

Onoraților în Christos frați!

Iubiților creștinii!

Cu cuvintele acestea, pline de căldură religioasă, preamăria strălucitul împărat și luminatul psalmist David casa Domnului ceresc, vrând să-arete, că o iubește și o cinstește mai mult, decât însăși palatele sale împărătești, din înălțimea cărora privea spre popoarele sale.

Cuvintele acestea de preamărire a casei Domnului îmi vin și mie aminte cu prilejul acesta, când din incidentul conferinței noastre preoțești, mi-a revenit cinstea să vă cuvântez despre «*Intrarea în biserică*» a preacuratei Fecioare Maria, Mărta strănepoată a împăratului David, a cărei pomenire o prăznuim la 21 Noemvrie, în fiecare an.

În acelaș timp însă mi-se împune întrebarea: ce voi cuvânta eu mai potrivit dela locul acesta? Voiu desfășură numai *momentul biblic* al acestui praznic bisericesc sau voiu avea în vedere mai vârtos *momentul actual* al intrării noastre în biserică și importanța lui din punct de vedere bisericesc?

În fața acestei dileme, socot, că mai deplin voiu satisface îndatoririi mele, stăruind asupra amânduror acestor momente, cari deopotrivă ne pot sluji ca izvoare de învățătură și folos sufletesc. Voiu încerca deci să desvălesc mai întâi însemnătatea biblică a acestui praznic, căutând pe urmă să scoatem dintr'ansa câteva concluziuni și îndemnuri potrivite cu prilejul care ne a întrunit.

* * *

Onoraților frați.

După cum la alte popoare din antichitate, astfel și la vechii Evrei erau în uzul religios așa numitele *voturi* sau *făgăduințe*. Erau acestea niște promisiuni sărbătorești, în înțelesul cărora omul se legă cu vot sfânt, cu putere de jurământ, înaintea lui Dumnezeu, că o parte din avutul său o va aduce jertfă pe altarul Lui. Astfel de făgăduințe se făceau mai ales în cazuri de boale epidemice, de primejdii mari, la începerea unei întreprinderi nesigure și în general de câteori doria cineva să-și atingă un scop, un bine dorit. Iar făgăduința odată depusă, trebuia să se împlinească în mod inevitabil, pentrucă legea lui Moise, care normă toate ac-

* Rostită cu prilejul conferinței preoțești din tractul Avrigului a. 1908.

tele vieții religioase, cuprindeă aspre amenințări pentru cei, cari ar îndrăzni să-și calce promisiunea dată lui Iehova.

Obiectele astorfel de făgăduințe erau, de obicei, o parte din avere : casă, animale, bucate și în sfârșit chiar femeia sau unul dintre prunci, dacă nu eră făgăduită însăși persoana proprie. În cazurile, când jertfele promise lui Dumnezeu erau bucate sau animale, acestea se duceau în fața altarului și apoi se jertfiau și se consumau, după regulile legii mozaice. Când însă obiectul făgăduinții eră un membru al familiei, atunci dacă eră prunc, de obicei cel dintâi născut, acesta se jertfia astfel, că se dedică slujbii preoțești, așadar își închină vieața întreagă preamăririi lui Dumnezeu, iar dacă eră pruncă, atunci, la un timp anumit, părinții o duceau la biserică, unde supt îngrijirea preoților se creștea în duh religios și se întrebuință apoi la felurite servicii bisericești sau filantropice. Pruncelile acestea rămăneau astfel sau vieața întreagă în slujba cortului mărturie sau numai până la o vârstă anumită, după cum eră făgăduința dată.

În șirul acestor femei se consideră, de pildă, renumita *Bosuba*, mătușa regelui *Ioas*, care a stat 100 de ani în slujba altarului. Tot asemenea a fost închinată fata lui *Iephte*, pe urma făgăduinții tatălui ei. La acest obicei religios se reduce, în sfârșit, și aducerea sau intrarea în biserică a prunței *Maria*, mai pe urmă Maica Preacurată a Mântuitorului Iisus Christos. Stim că părinții ei, preacuvioșii și pururea pomeniții Ioachim și Ana, numai la adânci bătrânețe și după multe rugăciuni au fost dăruiți de Dumnezeu cu o fecioară, pe care, după însăși inspirația ei profetică, aveau să-o ferească mai târziu toate neamurile. În chip de mulțumită și recunoștință, ei s'au hotărît apoi ca pe prunca *Maria* să o închine lui Dumnezeu și templul său. Și astfel la vârsta de 3 ani au dus-o la biserică, unde arhiereul *Zaharia* a primit în grija sa, ca să-o crească în frica lui Dumnezeu și să-o sfințească spre slujba Lui. Și a petrecut *Maria* în curțile casii Domnului, supt priveghierea preoților, timp de 12 ani, până când răposând într'aceea părinții ei, din mâinile preoților a primit-o bătrânul *Iosif*, lemnarul din Nazaret, cu care, după mărturia evanghelistului, s'a și logodit.

* * *

Aceasta este, onorațiilor frați, temelia biblică și însemnătatea religioasă a praznicului «Intrarea în biserică», pe care biserica noastră ortodoxă o sărbătorește cu sfințenie, atât ca pe un frumos obicei religios, cât și pentru pomenirea unui moment însemnat din vieața maicii întemeietorului ei, a lui Iisus Christos.

Ar urmă să trecem acum la partea instructivă sau învățătoare a cuvântării noastre, care are să scoată la iveală foloasele morale și *indemnurile sufletești*, cari izvoresc din momentul istoric și religios al praznuirii.

Și presupunând, că ne-am află acum fiecare din noi în parohia sa, în fața credincioșilor săi, socot, că din prilejul acestui praznic, după ce-i cunoaștem importanța bisericească, am putea foarte potrivit să cuvântăm

chiar *despre biserică* și în legătură firească despre datorințele creștinilor față de casa Domnului. Am putea să arătăm, cum anume sunt datori creștinii noștri, cari își vor binele și mântuirea sufletească, să cinstească lăcașul sf. biserici, să-l păstreze în stare bună și în curățenie, să-l împodobască cu icoane religioase și mai vârtos să dorească a cerceta căsa Domnului, cum doriă împăratul David și să asculte într'ansa cuvântul dumnezeesc, cu cuviința și evlavia, cu care ascultă Maria pe Iisus, șezând lângă picioarele Lui, cum ne spune evanghelia acestui praznic. Tot în legătură cu praznicul «Întrării în biserică» am putea da cuvinte de învățatură despre *simțul religios* și despre *creșterea* cea bună, cu care sunt datori părinții să înzestreze pe fiii lor luând de pildă pe Ioachim și Ana am avea cuvânt să îndemnăm pe credincioșii noștri, ca să nu-și uite de *cultivarea sufletului* copiilor lor, deprinzându-i încă de timpuriu cu vieța religioasă și morală. Să sădească în inimile lor frica de Dumnezeu, care este începutul oricărei înțelepciuni, cinstirea lucrurilor sfinte, iubirea adevărului și-a dreptății și ocolirea a tot ce-i minciună și păcat. Aceste datorințe sfinte sunt potrivite a se repeți părinților, mai ales astăzi, când vedem, că obiceiurile noastre religioase, încep a se mai pierde, încetând astfel și influința lor ziditoare asupra copiilor; când vedem, că în școală încă începe a se sălășlui un duh nou și puțin prielnic pentru lămurirea conștiinții și îmbunătățirea inimii copiilor și în sfârșit, când vedem, că fel de fel de idei greșite și curente contrare bisericii, aduse din alte țări încep a prinde rădăcini și în sufletele credincioșilor noștri, coplesind ca niște buruieni otrăvitoare floarea cea gingașă a credinții lor religioase, moștenite din străbuni.

* * *

Zic, s'ar putea stărui în firul acestor idei, asupra multor cestiuni de folos sufletesc pentru popor. Dar eu presupunând, că toate acestea, Onorațiilor frați, le cunoașteți și le ați cuvântat deja în mijlocul credincioșilor, voiți părăsi terenul acesta și având în vedere importanța momentului de față, voiți căuta să aduc în legătură praznicul «Întrării în biserică» cu îndatoririle noastre, ale celor, cari ne-am închinat vieța *bisericii celei vii*, poporului nostru românesc.

Noi încă am intrat în biserică, onorațiilor frați! Întocmai cum se dedeau cei dintâi născuți ai Evreilor slujbii lui Iehova, în urma unei făgăduințe, astfel ne-am închinat și noi slujbii lui Dumnezeu, când am intrat în tagma preoțească. Noi încă am intrat în biserică, și încă nu numai pe un timp anumit, cum a intrat fecioara Maria și alții, *ci pentru toată viața*. Iar când am luat asupra noastră jugul lui Christos noi încă am depus făgăduința sfântă în fața arhierelui, că vom fi totdeauna propoveditorii și reprezentanții împărăției lui Dumnezeu pe pământ.

Nu e locul să judecăm aici mărimea și greutatea acestui pas al nostru, cum și măsura, în care unul sau altul dintre noi satisfacem înaltelor datorințe, împreunate cu chemarea noastră de păstori sufletești și preoți

românești. Alții sunt competenți să apretieze ostenețele noastre în viaa Domnului.

Dar deoparte *asămânarea* intrării noastre în sânul bisericii cu originea praznicului «Întrarea în biserică», despre care am vorbit, iar de alta faptul, că ne găsim întruniți supt flamura idealelor bisericii noastre, socot, că este un prilej acomodat ca să ne reîmprospătăm în conștiință o parte din înaltele datorințe ale chemării noastre. Și aceasta va fi cu atât mai de folos, cu cât reamintirea îndatoririlor e chemată a trezi nouă *îndemnuri* de muncă în ogorul bisericii pe care-l brăzdăm.

Pe temeiul acestor considerațiuni eu socot așadar, că praznicul «Întrării în biserică» este pentru noi preoții, cari am intrat în slujba bisericii, totdeauna *un memento*. Este un prilej, care ne îndeamnă să ne dăm seama de importanța chemării noastre, *mai ales în timpul de astăzi*, când dela noi se așteaptă o conlucrare și o luptă intențită pe toate terenele vieții naționale.

Este acest praznic, înainte de toate, un memento, care ne chiamă să ne aducem aminte, că în ceasul, când am intrat între slujitorii bisericii noastre, n'am luat asupra noastră numai îndatorirea de-a îndeplini trebuințele religioase ale credincioșilor noștri, de a fi astfel simpli liturgisitori și săvârșitori ai tainelor Dumnezeești, ci în acelaș timp ne-am îndatorat să îndeplinim și *alte trebuințe sufletești* ale poporului: trebuințele, tot atât de înalte, de ordin *cultural și național*.

Am luat asupra noastră sarcina de a fi paznicii limbii și promovătorii culturii neamului, sarcina de a fi arterele de căpetenie ale vieții noastre naționale.

Și când ne-am supus acestei misiuni înalte, n'am făcut altceva, decât am urmat firul tradiției de veacuri a bisericii. Știm bine, că în cursul veacurilor apuse, biserica și preoțimea noastră pe lângă chiemarea exclusiv religioasă, a purtat totdeauna și un însemnat rol pe terenul cultural.

Până bine de curând preoții au fost la noi aproape singurii lucrători în ogorul cultural al neamului, singurii, cari au dat poporului învățătură și povețe, în lupta lui pentru existență și înaintare. Biserica cu instituțiunile ei a fost deasemenea singurul nostru scut de apărare, între zidurile căreia ni s'a păstrat averea sufletească a neamului: *limba, legea și datinile strămoșești*.

Să nu ne amăgim însă cu credința, că astăzi, după ce pătura cărturarilor noștri s'a sporit în chip îmbucurător, noi preoții am fi absolvați oarecum de misiunea culturală și națională din trecut. Nu!

Astăzi ca și în viitor tot noi avem să fim canalul de frunte, prin care cultura și lumina are să se scurgă până în straturile cele mai de jos ale poporului.

Astăzi ca și în viitor tot biserica are să rămână focarul cel mai pu ternic de vieață culturală, tot instituțiunile ei au să păstreze, în primul rând,

nevătămat caracterul național și neprihănită *vieața sufletească* a popoului nostru.

Iar de misiunea noastră culturală trebuie să fim cu atât mai geloși, cu cât vedem că propășirea culturii noastre naționale este amenințată cu vestejire din multe laturi potrivnice, când vedem că școalele și alte instituțiuni culturale, puse la adăpostul bisericii noastre, sunt tot mai primejduite în existența lor.

Dar mai ales trebuie să dăm dovezi că suntem conștii de chemarea noastră culturală și pentru cuvântul, că o samă din cărturarii noștrii în timpul din urmă, au început a ne contesta dragostea și însuflețirea pentru popor, accentuând palam et publice, că în urma dotațiunii dela stat, ne-am fi depărtat de popor și de durerile lui, cu un cuvânt *ne-am funcționarizat*.

Nu voiesc să afirm, că între noi s'ar găsi deja astfel de creaturi nenorocite ale atmosferei celei nouă, care începe a se arăta pe orizontul vieții noastre bisericești, ci voiu numai să scot la iveală învinuirea, ce se aduce preoțimii din multe părți, că *s'a statificat*.

În fața acestei aserțiuni, după convingerea mea nedrepte și ofenzătoare, noi avem datorința, ca prin dovezi puternice să împrăștiem negura suspițiunii, ce planează asupra noastră și prin *munca noastră pozitivă* pe terenul vieții culturale-naționale să arătăm, că voim să ne susținem prestigiul de pioneri ai culturii românești.

În scopul acesta, constituțiunea noastră bisericească, această operă grandioasă a marelui mitropolit Șaguna, ne oferă cel mai larg câmp de activitate. Să ieșim cu toții în câmpul acesta, unde secerișul este mult iar lucrătorii puțini, și să-l lucrăm cu zel de apostoli! Iar celce și astăzi când problema culturală este o cestiune de *vieața* a popoului nostru, se va subtrage dela datorința sa, vrednic este să fie scos cu biciu de streanguri din sânul bisericii, cum a scos mântuitorul pe schimbătorii de bani din templul jidovesc. Și numai acelui care între toate împrejurările va sta la postul său, jertfind totul pentru mântuirea culturii naționale, va merita titlul de *apostol* al neamului, care adeseori ni s'a dat.

Fie, ca întrunirile noastre în conferințe să fie nouă îndemnuri de muncă pe terenul vieții noastre bisericești și culturale.

În scopul acesta însă, pe lângă străduințele noastre conștiente și luminate se recere și darul și ajutorul lui Dumnezeu.

Deci cătră El, cătră Părintele luminilor, să ne ridicăm și deastădată glasul inimilor noastre și să-l rugăm, ca din nemărginita sa înțelepciune să reverse și asupra noastră o rază care să ne lumineze drumul, ce duce spre țânta vieții noastre: Asigurarea binelui vremelnic și vecinic al credincioșilor noștri. Amin!

MIȘCAREA LITERARĂ.

Pr. Simeon Popescu, prof. «*Ortodoxia și naționalitatea română*». București 1910, 26 pag. fără preț.

Societatea clerului român «Ajutorul» din București, între multele mijloace de cari se folosește pentru a aduce servicii bune bisericii naționale române, în timpul mai nou a hotărît să dea publicității o serie de broșuri, cari să contribuie la susținerea și întărirea religiozității poporului nostru. Sub titlul indicat a și tipărit prima broșură, a cărei menire, dupăcum reese și din puținele cuvinte pe care comitetul societății clerului român «Ajutorul» le așează în loc de prolog, este «a deșteptă și întări, cu deosebire în tinerime, dragostea de lege și de neam, cum și mulțumirea și mândria că s'a născut în ortodoxia română».

În cea mai mare parte a broșurei (7 capitole) ni-se dau informații asupra însemnătății, pe care a avut-o ortodoxia pentru Români de sub coroana Sf. Ștefan. Aducând câteva argumente, fără a face digresii, ne spune autorul că neamul românesc se naște creștin ortodox, el adevărat dela început «dă mâna cu ortodoxia și ortodoxia îl mântuește de perire și mântuește și pe mama Roma de marea rușine, ce o amenință!» (pag. 6). După retragerea legiunilor lui Aurelian, neamul românesc este ocârmuit de episcopi. «Locuitorii Daciei — zice autorul în cap. II. — își au episcopii lor, al căror mitropolit Teofil ia parte la sinodul ecumenic din Niceea (325) și vedem că episcopul Nichita Romanul al lui Teofil urmaș este». Numirile munților, văilor și râurilor dovedesc că Români totdeauna au existat pe aceste plaiuri și vălcele și încă conduși de episcopii cari au păstrat ființa etnică a neamului nostru. De importanță este părerea autorului în ce privește reședința episcopilor de pe vremuri ai poporului. Poporul a trăit prin văile și înfundăturile munților, prin urmare — zice el — negreșit că reședințele sau locuințele episcopilor lui nu puteau fi decât în munți, odată aci, altădată colo, în mijlocul poporului pe care-l ocârmuiau (pag. 9). Se înțelege că de episcopi numai după trecerea vremurilor de bejenie se face amintire că a fost în cutare sau cutare loc cu reședința lor. Abia în veacul al XIV-lea mai la 200 de ani după năvălirea Tătarilor îi vedem amintiți într'un număr destul de mare, făcându-se amintire de vr'o 14 reședințe episcopești. De aici deducem că noi am avut episcopi «tăinuți în munți», cari de sigur au avut o viață smerită, un traiu obidit, căci «smerita căsuță țărănească» din Reșinari ca reședință a episcopului român ortodox dela sfârșitul veacului al XVIII-lea e o mărturie de valoare. Amară, chinuită a fost soarta episcopilor noștri, dar ei totuș ne-au mântuit din viforul ispitelor. În capitolul al III-lea ne spune autorul că ortodoxiei avem să-i mulțumim statornicia în credință a poporului de rând, care văzând cum ne părăsesc boierii de un sânge cu noi «și-au strâns și mai mult rândurile în jurul smeriților, neînvățaților și pri-

goniților săi episcopi și preoți, rămânând ortodox și român, deci păstrând nevătămată naționalitatea română sub pavăza ortodoxiei». (10).

În capitolul IV. ne prezintă rolul însemnat ce l-au avut preoții români *ca ortodocși*, în lupta pentru depărtarea și nimicirea mijloacelor de convertire la catolicism. Se împlinește ce e drept, deviza misionarilor papistași: «*facio ergo vos (pe Români) pauperos, postea catholicos*», dar poporul român primește mai bucuros «să rămână rob, năcăjit în fel și formă, lipsit până și de hrana zilnică, dar să rămână în legea lui cu preoții lui», cari supoartă și nevoile, îndură chiar și foame și bătăi, dar păstrează cu sfințenie ortodoxia și printr'ânsa naționalitatea română.

În cap V și VI se expun încercările de cucerire ale reformatilor și iezuiților; ele nu prind rădăcini în sânul poporului românesc; unii ce e drept trec dela legea românească la alta străină, dar desbrăcați rămân de naționalitatea lor «ca dovadă că Românul numai ca ortodox poate rămâne Român». Prin curentul protestantismului Românul trece nevătămat, ce e mai mult, se oțelește în putere și astfel, când catolicismul amenință șirurile celor de lege românească (ortodoxă), formând zid de piepturi mai bine își lasă mănăstirile și averile, bisericile și odoarele sale scumpe, decât să-și lapede legea în care au crezut moșii și părinții lui. Papistașii îndeamnă preoții trecuți la unire să nu schimbe forma cultului, să-și mențină portul; au pus pe preoții uniți să slujască dimpreună cu cei ortodocși la înmormântări și la maslu, în fine s'au folosit de toate mijloacele, pe care numai și le poate închipui mintea omenească, dar cu toate aceste ademeniri, marea majoritate a ortodocșilor statornică a rămas în legea străbună. (10) În această lege a întărit mult pe Români marele Andreiu, carele «a pus capăt fraternizării preoților noștri cu «uniții». Pe preoții săi i-a silit să poarte costumul ortodox preoțesc, obișnuit la Sârbi, apoi barba netunsă și părul în plete lungi, undulând pe umere, așa cum se purtă el însuși».

În cap VII ne spune că «dacă frații «uniți» până acum și-au mai păstrat încă naționalitatea, ei și-au păstrat-o numai mulțămăită ortodoxiei, căreia s'a mărturisit clerul lor măcar în formă (20). De exemplu pe timpul lui Șaguna, mitropolitul «unit» Șuluț și episcopul Erdéy, se purtau cu barbă neatinsă de foarfecă și cu păr lung și în costum ortodox. (pag. 18—19). Dacă toți Românii ar fi trecut la papistășie, astăzi — zice autorul cu drept cuvânt — noi am avea soartea Rutenilor din Polonia, cari și ei s'au «unit», ca și Românii, și prin «unire» au trecut la papistășie, iar prin aceasta s'au schimbat în Poloni». Le face deci celor «uniți» propunerea să se rentoarcă la legea strămoșască. Tot în acest capitol atrage și atențiunea noastră a ortodocșilor asupra unui lucru; să ne reîntoarcem la forma exterioară a preoților ortodocși (îmbrăcămintea, portul) și la neatărnarea lor de puterea statului.

În capitolul al VIII-lea autorul amintește pe scurt rolul ortodoxiei în România și ne spune că dacă neamul românesc astăzi este stăpân peste

Muntenia și Moldova, aceasta numai ortodoxiei o poate mulțămi. (24). În această muncă uriașă de păstrare a pământului cucerit, pe lângă preoțime, au luat mare parte Domnii țării, cari au făcut totul pentru delăturarea curentelor nefavorabile. De încheere «vedem că ortodoxia și naționalitatea română se pot socoti ca două surori gemene... cari alcătuiesc una și aceeași ființă... întocmai cum una și nedespărțită este ființa judaismului și a mosaismului...». (25).

Ortodoxia este deci și va fi «îngerul păzitor al neamului nostru. Pentru ea suntem datorii a lupta, urmând pe marii noștri străbuni, dacă vom să lăsăm și noi moștenire urmașilor noștri neamul românesc curat și neștirbit, cum noi moștenire l am primit dela ortodocșii noștri înaintași» (26). Cu aceste cuvinte încheie d-l S. Popescu broșura de față. Din parte-mi nu pot face alta, decât să atrag atențiunea revistelor și ziarelor noastre asupra ei, nădăjduind că multe părți însemnate din ea vor fi reproduse și astfel așteptările autorului vor fi mulțămite. Broșura are o valoare necontestabilă chiar pentru poporul de rând, căci e scrisă într'un stil ușor. Prin urmare va trebui să-i facem cale spre a fi răspândită cât mai mult în poporul nostru credincios, căci îi vom trezi în mare măsură dragostea de lege și neam, îi vom mări mândria și fala că s'a născut în ortodoxia română.

George Comșa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ioan Andreiu, prof. «*Preoții de mir în sfântul Sinod*». Ploești, 1910, pag. 25. Conține câteva articole nepretențioase publicate acum 13 ani în jurnalul «Vocea Prahovei» și reproduse în jurnalul «Secolul» din București, în decursul discuției ce s'a purtat în timpul din urmă în jurul legii sinodale celei nouă. Nu sunt în măsură a contribui esențial la lămurirea situației încurcate ce s'a creat în biserica ortodoxă română din Regat, pe urma reformei sinodale a dlui ministru Haret.

Dr. E. Dăianu: «*Baronul Vasilie L. Popp*», al II-lea președinte al Asociațiunii. Retipărire din «Răvașul» Cluj, 1910, pag. 16. E o conferință, pe care autorul a citit-o la adunarea generală a «Asociațiunii», ce s'a ținut anul acesta în Dej. Într'o expunere luminoasă, ni-se înfățișează însușirile unui caracter frumos.

*

Dr. At. Marienescu, membru al Academiei Române: «*Țara Severinului sau Oltenia*». Extras din analele Academiei Române. București, 1910, pag. 40. Prețul 50 bani. Acest studiu istoric conține o disertație, pe care autorul a ținut-o în ședința dela 21 Mai 1910 a Academiei Române. În această disertație autorul continuă cercetările asupra istoriei vechi a poporului român, începute în lucrarea: *Negru Vodă și epoca lui*, care s'a publicat în anul trecut. Pe baza unui larg studiu de documente și informații istorice, tratează în 7 capitole următoarele chestiuni: I Din istoria Banatului Severin; II. Teritoriul și organizarea comitatului respective a Banatului Severin; III. Oltenia și Cumania; IV. Țara Severinului și catoli-

cismul; V. Schiță din începutul istoriei românești în Oltenia; VI. Voivozii români ca Bani de Severin; VII. Asaneștii și Bulgarii, iar la sfârșit se dau câteva adause explicatoare. Recomandăm cetitorilor noștri acest frumos și temeinic studiu istoric, chemat să lămurească o epocă întunecoasă în istoria neamului nostru.

*

Au apărut în editura W. Krafft în Sibiiu:

«*Amicul Poporului*», calendar pe anul 1911, întocmit de I. Popovici, anul LI, cu un bogat material literar și numeroase ilustrațiuni. Partea calendaristică e presărată cu maxime și e urmată de tarifele postelor, scala timbrelor, apoi de consemnarea târgurilor, unică în felul său. Partea literară cuprinde biografia episcopului Dr. Miron Cristea, a lui Titu Maiorescu, ambele însoțite de portrete. Are *articole originale* din peana d-lor N. Iorga, G. Todica, N. Petra-Petrescu, I. Bota, informații despre mecenatul Stroescu, și rezumatul a patru lecțiuni dela cursurile de vară din Vălenii de munte, un lucru care ridică mult valoarea acestui bun calendar de familie. *Poezii* are de I. Borcia și Maria Cunțan. O rubrică nouă începe a se ocupa cu clasa noastră de mijloc, dorind să servească acesteia și în viitor tot mai mult. Numeroase ilustrațiuni împodobesc paginile acestui calendar, între cari 3 arată aeroplanul și sborul lui Vlaicu, apoi popoul din Bănat, vederi din pasul Turnu-Roșu etc. etc. Nu lipsește nici de astădată interesantul și folositorul șematism statistic al Românilor din Ungaria. Prețul: 70 fileri.

*

„*Posnașul*”, calendar umoristic ilustrat pe anul 1911 (anul al 16-lea al apariției), redactat de Ermil Borcia, *cu o nouă copertă originală de tot reprezentând caraghiosul portret al lui Haralamb Călămăr, încadrat de ornamentații naționale executate excelent în colori de profesorul Florian Mureșianu*. Materialul exclusiv hazliu cuprinde o mulțime de satire reușite, referitoare la alegeri, la înfrățirea maghiaro-română, la aero-«planurile» românești, la conflictul cu Grecii etc., însoțite asemenea cu gravuri originale ale apreciatului desemnator Mureșianu în răvașul versificat al «bufo-poetului» Călămăr, productivul nostru umorist, care înveselește plaiurile ardelenesti. Prețul: 60 fileri.

*

«*Calendarul Săteanului*» pe 1911, anul XX, a apărut cu un cuprins mai bogat ca în anii trecuți. Dă biografia și portretul episcopului Dr. Cristea, biografia mecenatului Stroescu, dă informații și ilustrații despre Bosnia și Muntenegru, despre cucerirea aerului prin mașini de sburat, povești, etc. Prețul: 30 fileri.

*

Calendar (КАЛЕНДАРЪ) pe anul comun 1911, anul 119, unicul calendar care mai apare românește cu litere cirile. Conține parte calendaristică și literară, îngrijită și aranjată cu mare atențiune cu frumoase bucăți de cetit și învățatură; pe viitor nu va mai apărea. Prețul: 50 fil.

CRONICĂ BISERICESCĂ-CULTURALĂ.

† **Leo Tolstoi.** În 20 Noembrie a. c. a trecut la cele vecinice celebrul scriitor rus Leo Tolstoi, în etate de 82 ani. În zilele din urmă ale vieții sale — se zice că din cauza unor neplăceri familiare, dar de sigur mânat de îndemnul de a-și aduce sfârșitul vieții în cea mai deplină armonie cu doctrinele ce le-a propovăduit, — a plecat din mijlocul familiei sale spre a se retrage într-o mănăstire. Pe cale, în gara dela Astepovo, l-a ajuns obștescul sfârșit. Rămășițele pământești ale răposatului, conform dorinței sale, au fost transportate și depuse — fără binecuvântarea bisericii — spre colină odihnă în mormântul săpat pe o colină de pe moșia lui din Iasujaja Poljana.

Personalitatea lui Tolstoi este desigur una din cele mai caracteristice aparițiuni ale istoriei. Prin activitatea sa literară, dar mai ales prin solia sa religioasă și socială a atras atențiunea lumii civilizate. Stăpânit de o irezistibilă dorință de a găsi rostul vieții omenești, după ce a trecut prin sguuitoare lupte sufletești, dela marginea prăpastiei se întoarse la credință, identificându-se prin puterea ei cu sufletele credincioase ale milioanele poporului său. «Credința — zice el — e cunoașterea înțelesului vieții omenești, în puterea căreia omul nu se nimicește, ci trăește. Credința e puterea vieții. Omul, dacă trăește, crede în ceva. Dacă n'ar crede, că este ceva ce-i poruncește să trăească, atunci n'ar trăi. Dacă nu vede și nu înțelege deșertăciunea celor trecătoare, atunci crede în cele trecătoare; dar, dacă înțelege deșertăciunea celor trecătoare și mărginite, atunci crede în nemărginire. Fără credință omul nu poate trăi».

Dar Tolstoi nu a rămas statornic în credințele creștinismului pozitiv. Prin interpretările individuale și arbitrare ce le-a dat evangheliei creștine și vieții omenești, el și-a construit un ideal de viață propriu, pe care-l considera ca fiind cel adevărat creștin. Christos eră pentru dânsul un comunist străin de problemele culturii și care propovăduia iubirea de oameni, — deci un Tolstoi idealizat. Toate credințele bisericii, cari nu se împăcau cu idealul pe care el și-l formase, Tolstoi le-a respins și declarat

ca neadevărate, din care cauză și-a atras excomunicarea din sânul bisericii rusești.

Părerile criticilor despre persoana și opera lui Tolstoi, sunt foarte diferite. Pe când unii îl consideră ca «singurul creștin al timpului său», alții îl judecă ca pe un «propagator al anarhiei». Pentru unii a fost «un bărbat de o mărime sufletească impunătoare» — pentru alții «un cap confuz și fără unitate logică și morală... un actor care a pozat cu multă măiestrie pe ascetul neînduplecat». Astfel se pot aplica și la dânsul cuvintele: «Von der Parteien Gunst und Hass verwirrt, schwankt sein Charakterbild in der Geschichte».

*
Birou în contra sinuciderii. Secta protestantă numită «Armata mântuirii», care desvoaltă o intensivă activitate social-creștină, a înființat înainte cu trei ani un birou chemat să mântuească pe cei cari ajung să-și curme firul vieții prin sinucidere. Conform statisticii publicate de acest birou, numărul celor ce i-s'au adresat cerând ajutor a fost: în a. 1907 de 1124, în 1908 de 1096 și în 1909 de 1100 persoane. În cele mai multe cazuri, ajutorul dat din partea biroului a salvat vieața desnădăjduiților. N'a folosit ajutorul dat celor ajunși în prăpastia gândului de a se sinucide din cauza unor perturbațiuni mentale. Celor cari se ocupau cu gândul să se sinucidă din cauza diferitelor încureături profesionale și bănești în cari au ajuns, ajutorul dat a folosit aproape în toate cazurile. Celor hotărâți a se sinucide din cauza nenorocirilor și boalelor a folosit ajutorul în 21%, din cauza înșelătoriilor în 5%, alcoolistilor și morfiniștilor în 10%, melancolicilor în 9%. Nenorociți din toate stările sociale au apelat la ajutorul biroului. Contingentul cel mai mare l-au dat bărbații; femei au fost puține de tot și și acestea numai din clasa cultă. Aceasta activitate, prin care «Armata mântuirii» ține să-și justifice numele într'un mod atât de creștinesc, este apreciată cu recunoștință din toate părțile.

*
Alcoolul și urmările lui. Un profesor din America a făcut cercetări asupra vestei femei alcoolice și tâlhărițe Ada Jurske,

care a murit înainte cu 75 ani. Dintre 700 urmași cari s'au putut constată au fost: 181 prostituții, 106 copii nelegitimi, 144 cerșitori și 64 cari trăiau în azile pentru săraci, apoi 76 hoți și 7 ucigași. Această familie de alcoolici și criminali (una se ține de cealaltă!) a costat statul în decurs de 75 ani: 5 milioane de mărci! Cifrele acestea arată destul de elocvent urmările alcoolului, care amenință sănătatea trupezască și sufletească și a poporului nostru.

Conflictul sinodal din biserica ortodoxă a României, care se credea aplanat, a izbucnit din nou în sesiunea din luna Maiu a sf. Sinod. P. S. Sa părintele episcop al Romanului a ridicat acuze grave de tot în contra I. P. S. Sale părintelui mitropolit primat, pe motivul că s'ar fi făcut vinovat de plagiat, de erezie și de viciață imorală. S'au ridicat cu aceleași acuze și trei preoți în contra mitropolitului primat. Preoții au fost caterisiți, dar ei continuă a purta lupta în contra relexelor din biserică în revista «*România creștină*» pe care o scot în București. Se zice din partea unora, că în dosul acestei mișcări a preoților ar stă propaganda papistă. Simpatiile pe cari le-au câștigat la început, le-au pierdut, în mare parte prin pasul nesocotit ce l-au făcut, apelând la patriarhia din Constantinopol în contra hotărârii prin care au fost caterisiți.

Acuzele episcopului Gherasim al Romanului, care a cerut să fie adus de sf. Sinod la judecată față cu mitropolitul primat, au fost puse *ad acta*. Sf. Sinod a găsit pentru toate actele de acest fel formula magică de a le considera «nule și neavenite», prin care se subtrage dela datorința de a creă ordine în biserică.

Ierarhii învrăjbiți au ținut să aducă răul dintre Sfinții Lor și la cunoștința credincioșilor bisericii. Majoritatea sinodală a publicat o enciclică prin care osândește atitudinea episcopului de Roman. Episcopul de Roman a publicat o altă enciclică prin care se justifică, spunând că nu poate admite să fie osândit în fața bisericii fără ca să fi stat la judecată, și reprobă pe cei cari nu îndrăznesc să se desvinovătească pe calea judecății bisericești. În tot cazul obștea credincioșilor a rămas foarte puțin edificată prin aceste «pastorale».

Se credea că măcar în sesiunea de toamnă a sf. Sinod se va pune capăt conflictului, dar nu s'a făcut. Mitropolitul primat însuși, în cuvântarea de deschidere a spus că «P. S. episcop al Romanului *avea dreptate* în unele din cererile sale și noi, recunoscându-le, *am și hotărât modificarea legii consistorialului superior bisericesc*». Curios lucru: cei întâi chemați recunosc că episcopul de Roman are dreptate, măcar în parte, dar nu îndrăznesc să procedeze în consecvență, pe motivul că n'au «dreptul de a controlă guvernul și a-i impune voile sale». Se poate ca suprema autoritate în biserică, sf. Sinod, să nu aibă acest drept într'o chestie de legiferare bisericească?

Pe noi, cari am dori să vedem biserica ortodoxă a fraților din Regat pășind întru toate pe calea progresului, ne doare inima văzând turburările stricacioase cari o bântue în timpul din urmă. Din cauza aceasta ni-s'au părut foarte corecte următoarele păreri ale unui «om al bisericii» publicate în ziarul «Seara»:

«Slujitorii lui Dumnezeu nu pot să-și razeme autoritatea lor pe tălmăcirii meșteșugite ale articolelor de lege. Autoritatea lor se razimă numai pe credința norodului. Cine slujește lui Dumnezeu trebuie să fie gata în tot momentul să sufere martirul, el nu se ascunde nici de judecata oamenilor, cum nu se poate ascunde de judecata lui Dumnezeu. Pacea bisericii, liniștea credincioșilor cer ca nici măcar umbră de bănuială să nu rămâie din acuzările ce s'au adus aceluia cari înfățișează biserica lui Christos. Să se facă lumină! Judecată cu ușile deschise să se fie, căci biserica noastră națională n'a tăinuît niciodată fărădelegea și rușinea... așa trebuie să trăească fără viclenie și în deplină curățenie a sufletului d'a pururea. Numai astfel se liniștesc conștiințele și se întărește credința. Așa se vor putea înlătură toate primejdiile și se va nimici îndrăzneala străinilor cari iarăș cearcă să se amestece în biserica noastră. Judecata să cadă asupra păcătosului ca osândă lui Dumnezeu. Și nu are să se teamă cel cu adevărat nevinovat de dreptatea judecății omenești, căci nu este răsplătată cerească mai mare ca aceia, pe care biserica o revarsă asupra martirului».